

Artinventering och allemansrätt

Svar lämnade av Torgny Håstad

Dokumentdatum 2025-09-23

Bakgrund

Frågorna kommer från ett webinarium vid namn "[Artinventering på annans mark: Rättighet eller övertramp](#)" som genomfördes 2025-09-17. Ett arrangemang av Naturskyddsföreningen Östergötland och Naturskyddsföreningen Jönköpings län. Dokumentdatum 2025-09-23

Frågor inkomna via anmälningsformuläret

1. Behövs markägarnas tillstånd för att artinventera, ensam eller i grupp, på annans marker?

Nej, förutsatt att artinventerarna håller sig inom de ramar som dras upp i brottsbalken 4 kap. 6 § (BrB 4:6) om hemfridsbrott (vilket utesluter inventering i andras trädgård), 12:1 om skadegörelse, 12.2a om åverkan och 12:4 om tagande av olovlig väg samt miljöbalken 7:1 om hänsyn till naturen, 29:7 och 7a om nedskräpning och inte heller orsakar större skada eller olägenhet än fastighetsägaren måste tåla enligt NJA 1996 s. 495 (HD:s försränningsdom: erosion, störning av djurlivet, och ideliga besök). Enligt domen kan allemansrätt utnyttjas kollektivt, organiserat och kommersiellt. Det finns ingen bestämmelse som inskränker allemansrätten därför att den som färdas eller vistas på annans mark artinventerar eller har avsikten att eventuellt ansöka om avverkningsförbud. Riksdagen har avslagit en motion med yrkande att riksdagen skulle uttala att artinventering är ett missbruk av allemansrätten (se motion 2028/29:2888 och 22018/19: MJU8).

2. Övervakning för jakt, utfodringsställe(?) nära vandringsled - vad gäller för dryga turister och lösa hundar?

Jag förmodar att om någon nyttjar allemansrätt så att den stör jakträttsinnehavaren, så är det egenmäktigt förfarande enligt BrB 8:8; besökare bör då kunna avvisas. Om en turist är verbalt dryg men inte ärekränker (se brottsbalken 5 kap.) finns inget att göra åt det, varken i skogen eller annorstädes; det kan tänkas att turisten har rätt i sak, t.ex. rörande artinventering. Lagen 2007:1150 om tillsyn över hundar och katter innehåller bestämmelser om tillsyn över hundar och om ansvar för skador orsakade av hundar, se 1, 16 och 19 §§. Jfr rennäringslagen 93 §.

3. Vad kan markägaren göra om hen inte kommer överens med omgivningen som utnyttjar allemansrätten på hens mark?

Polisen är enligt polislagen skyldig att förebygga, avbryta och lagföra brott, t.ex. om bärplockare åverkar eller skräpar ner där de campar. Polisen lär ibland hävda att markägaren måste begära särskild handräckning hos kronofogdemyndigheten, men det tvivlar jag på eftersom det i så fall krävs att camparnas namn och vistelseort är känd så att de kan delges en ansökan om avhysning. Att själv fysiskt avlägsna besökare kan vara ofredande enligt BrB 4: 7, men om besökaren gör sig skyldig till ett brott mot t.ex. BrB 4:6 eller 12:2, kan avlägsnandet vara fritt från ansvar som nödvärn enligt BrB 24:1 utom om avlägsnandet med hänsyn till det angripnas beskaffenhet, det angripnas betydelse och omständigheterna övrigt är uppenbart oförsvarlig. Misstar fastighetsägaren sig i fråga om vad som var ett tillåtet utnyttjande av allemansrätten, kan ett ofredande ändå vara obrottsligt, om misstaget var uppenbart ursäktligt (se BrB 24:9). Detta är, tror jag, lagens glasklara besked!

Naturskyddsföreningen
Östergötland

Naturskyddsföreningen
Jönköpings län

4. Vad gäller för uppsättning av kameror som spelar in djur som rör sig i skog? T.ex. lodjurs- och vargspaning?

Förmodligen otillåtet utan samtycke. Uppsättandet aktualiserar BrB 8:8 om egenmäktigt förfarande, men fastighetsägarens besittning till och möjlighet att använda trädet rubbas knappast i sådan grad att uppsättandet av en kamera är ett brott enligt BrB 8:8. Fastighetsägaren torde emellertid ha rätt att ta ner kameran. Han får dock inte kasta bort den eller tillägna sig den utan att ha gett kameraägaren möjlighet att hämta kameran inom skälig tid. Är ägarens namn och adress inte känd kan fastighetsägaren sätta upp ett anslag på trädet var kameran finns att hämta. Lagen om hittegods är knappast tillämplig eftersom kameran inte är borttappad. Eftersom kameran ska övervaka annat än den egna tomten, kan tillstånd enligt kamerabevakningslagen krävas (men jag beaktar här bara relationen till fastighetsägaren).

Frågor från chatten

5. Jag inventerar en del fåglar men är också aktiv medlem i BatLife Sweden och inventerar mycket fladdermöss med autoboxar. Både på BatLife och BirdLife har vi haft diskussioner om det är tillåtet att sätta ut ljudboxar på annans mark i syfte att inventera fåglar eller fladdermöss? Det vore mycket värdefullt att kunna få ett svar på den frågan!

Se svaret på fråga 4. Kamerabevakningslagen är dock inte aktuell.

6. Hur är det om en gammal väg går igenom en gård, som de ofta gjorde förr. Vägarna gick ofta mellan uthusen och bostadshuset, åtminstone här i Uppland. Får man passera över gårdsplanen för att ta sig vidare på vägen även om man är närmare än 30 m från husen?

Enligt brottsbalken 4 kap. 6 § är det brottsligt att "olovligen tränga in eller stanna kvar på en gårdsplan". Gårdsplanen behöver enligt propositionen inte vara inhägnad eller ha förbudsskyltar, vilket rimmar illa med kravet på att gärningspersonen ska "tränga in". Ordet "olovligen" betyder inte att avsaknad av direkt samtycke alltid gör handlingen straffbar. Hänsyn kan tas till sedvana och vad som är allmänt godtagbart (jfr NJA 1987 s. 148). Bestämmelsen reviderades senast för att hindra att djurrättsaktivister skulle ha rätt att stanna och demonstrera på gårdsplaner som låg utanför en hemfridszon. Jag förmodar att en passage på en väg som länge gått över en gårdsplan är tillåten. Det innebär att den som byggt sitt bostadshus intill en väg inte kan åberopa normal hemfridszon mot en som bara passerar förbi på vägen.

7. Tack för mkt allmän info men till pudelns kärna; Om artinventering utförs i syfte att förhindra eller förhala skogsbruk, och det efter överklagan och rättslig prövning framkommer att åtgärden är förenlig med gällande lagstiftning. Skada sker dock via försening och merarbete för verksamhetsutövaren. Kan man då hävda att inventeringen är förenlig med allemansrätten?

Av de allmänna reglerna drar jag slutsatsen att vistelsen inte är otillåten på grund av ett artinventerande syfte. En försening och *allmän förmögenhetsskada*¹ kan uppkomma även genom att någon som inte varit på fastigheten anmäler att det finns skyddade arter som bör medföra avverkningsförbud, vilket leder till att myndigheten inventerar, begrunder resultatet och förbjuder avverkning, varefter ansökan bifalls efter överklagande. Detta medför ingen skadeståndsskyldighet för anmälaren, eftersom anmälan inte är brottslig (se motsatsvis skadeståndslagen 2 kap. 2 §). Även om anmälan görs i ond tro enbart för att fördröja och orsaka allmän förmögenhetsskada vet jag inte enligt vilken lagbestämmelse anmälan skulle vara brottslig (klar lag krävs för straffansvar). "Pudelns kärna" har alltså inget med allemansrätt att göra utan handlar om den straffrättsliga legalitetsprincipen.

¹ En skada som inte är en följd av skada på en fysisk sak eller person. I avtalsförhållanden medför en allmän förmögenhetsskada på grund av avtalsbrott ofta skadeståndsskyldighet.

8. Är det tillåtet att flyga och filma med drönare (om det inte kan anses störa djur- eller privatlivet)?

De finns lagbestämmelser om flygning med drönare på nätet. Kolla där! Om det inte är specifikt förbjudet att flyga drönare i syfte att artinventera, vilket jag betvivlar, är drönarflygning inte förbjuden på grund av sådant syfte.

Kommentarer i chatten

9. Mitt resonemang är att det borde vara tillåtet att inventera eftersom det är markägarens skyldighet att veta vilka naturvärden/arter hen har på sin mark, så inventeringen bidrar egentligen till att hen följer lagen. Om det hittas så mycket arter att avverkning förbjuds har ju markanvändningen inte hindrats egentligen, då avverkning lagligt sett ändå inte hade varit tillåtet. = inventeringen hindrar markägaren att begå ett brott...

TH: Instämmer i att artinventering medverkar till att lagens övergripande syfte förverkligas.

10. Det är ju inte den som inventerar som ger något förbud. Den upplyser ju bara om arternas förekomst. Om inrapporteringen av arterna skulle leda till att Skogsstyrelsen går in och meddelar begränsningar eller avverkningsförbud så har ju egentligen inventeraren förhindrat att verksamhetsutövaren begått ett brott. Känns märkligt att fokus just nu från LRF mfl är att de ska få fortsätta begå brott i tysthet. Inte på att skogsägare ska följa lagen.

TH: Publiceringen av avverkningsanmälningar kan ses som en uppmaning till allmänheten att anmäla förekomst av skyddade arter, ungefär som kyrkans lysningar till äktenskap är en anmaning till allmänheten att anmäla äktenskapshinder. LRF m.fl. ska kanske verka för att dylika uppmaningar i allmänt intresse förbjuds i stället för att angripa allemansrätten?

Naturskyddsföreningen
Östergötland

Naturskyddsföreningen
Jönköpings län